Annales laurissenses majores

ANNALES
REGNI FRANCORUM

INDE AB A. 741. USQUE AD A. 829.

QUI DICUNTUR

ANNALES LAURISSENSES MAIORES

ET EINHARDI.

POST EDITIONEM

G. H. PERTZII

RECOGNOVIT

FRIDERICUS KURZE.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1895.

dictus domnus rex eis[k] quaesivit[l], dederunt. Et perfecta[m] supradicta castella et disposita per Francos scaras resedentes[n] et ipsa[o] custodientes reversus est domnus Carolus[p] rex in Franciam[q].

Et celebravit[r] natalem Domini in Haristallio[s] et
773 *Mart.* 30. pascha in villa[t], quae dicitur Niumaga[u, 1]. Et inmutavit se numerus annorum in

777.

A. Laur. et Pet. DCCLXXVII. Tunc[2] domnus Carolus rex synodum[a] publicum[b] habuit ad Paderbrunnen[c] prima vice. Ibique convenientes[d] omnes Franci, et ex omni parte Saxoniae[e] undique Saxones convenerunt, excepto quod Widochindis[f] rebellis extitit cum paucis aliis: in *partibus Nord- *p. 158. manniae[g] confugium fecit una cum sociis suis. Etiam ad eundem placitum[h] venerunt Sarraceni[i] de partibus Hispaniae[k], hi[l] sunt Ibin al Arabi[m, 3] et filius Deiuzefi[n], qui et latine Ioseph[o] nominatur[4], similiter et gener
A. Laur. eius[5]. Ibique multitudo Saxonum baptizati sunt et secundum morem illorum omnem ingenuitatem et alodem[p] manibus dulgtum[q] fecerunt[r], si amplius inmutassent secundum malam consuetudinem eorum, nisi conservarent in omnibus christianitatem vel fidelitatem supradicti domni Caroli[s] regis et filiorum eius vel Francorum.

A 1. *B* (2.) 4. (5.) *C* 1. 2. 3. *D* 1. (2.) 3.

k) *deest A* 1; ab eis *C* 3; de eis *D* 3. l) quesiuit *B* 4. *C* 2. *D* 3. m) perfectis supradictis castellis et dispositis *A* 1. n) residentes *A* 1. *C* 3. *D* 1. 3; resed. *corr.* resid. *B* 4. o) ipsas *B* 4. *C* 3. p) d. C. rex *desunt A* 1; karolus *etiam B* 4. q) frantia *C* 1. 2. r) caelebr. *B* 4. *C* 1. 2. *D* 1. s) Haristalho *A* 1; heristellio *B* 2; aristallio *B* 4. *D* 1; Haristalio *B* 5. t) v. q. dic. *desunt C* 1. 2. u) Niomaga *A* 1. *B* 5; neumaga *B* 4.

777. a) sinodum *B* 4. *D* 1. 3. b) publicam *A* 1. *D* 1. c) apud Padesbrunnen *A* 1; padresbrunna *B* 2; Patresbrunna *B* 5; padarbrunna *C* 3. d) uenientes *A* 1. *B* 5. e) Sax. und. *desunt A* 1. f) Vindobundis *A* 1; uuidichindis *B* 2; uuithochindis *B* 4; Witigingo *B* 5; uuidochindus *C* 1. 2; uuidochinnus *D* 3. g) nortmanniae *B* 2; normanniae *B* 4; Normaniae *B* 5; nordmannicae *C* 3; nordmaniae *D* 1. h) *Ab hoc vocabulo incipit B* 1. i) saraceni *B* 5. *D* 3. k) Spaniae *B* 5. l) scilicet Ib. *A* 1; hii *B* 1. 5. *D* 3. m) Ibinalakabe *A* 1. n) de Vizosi *A* 1; Deuizesi *B* 5; diuzefi *D* 1; deiuzeui *D* 3. o) iosep *B* 4. p) alodum *B* 4. q) dulgium *A* 1; dultum *B* 4; indulgtum *C* 2. r) fecere *A* 1. s) kar. *etiam B* 4.

1) *Nymwegen.* 2) *Ann. Laureshamenses (Mosell.)* 777: Habuit Carlus conventum Francorum . . . ad Padresbrunnon *(Mosell.* Paderbrunnon*)*; *Ann. Petav.* 777: . . . rex Karolus venit . . . Patresbrunna habuitque ibi magnum placitum; et ibi convenerunt Saxones . . . 3) *Solaiman Ebn el Arabi; Lembke, 'Gesch. Spaniens' I,* 344 *sq.* 4) *Iussef Ben Abd ur Rahman el Fehri, olim (inter a.* 742. *et* 755.*) princeps omnium in Hispania Arabum electus, sed ab emiro Abd ur Rahman Ben Muawijah regno pulsus et a.* 759. *a suis occisus, tres filios reliquerat: quorum unus occisus, alter ab a.* 760. *in custodia detentus est; tertius igitur, nomine Kasem, tunc ad Karolum videtur venisse. Lembke* 304 *sq.* 334 *sqq.* 5) *Fortasse Hossain Ben Jahja* († 781*); cf. Lembke* 342. 347.

intentos Saxones a tergo invaserunt et plurimis interfectis reliquos non solum obpugnationem dimittere, sed etiam fugere compulerunt palantesque ac dispersos ad Lippiam[m] usque[n] fluvium persecuti sunt.

Haec cum regi adlata[o] fuissent, conventu apud Wormaciam habito Saxoniam sine mora statuit cum exercitu esse petendam contractisque ingentibus copiis tanta celeritate ad destinatum a se in Saxonia[p] locum pervenit[1], ut omnes hostium conatus, quibus ei resistere parabant[q], illa festinatione praeverteret. Nam ad fontem Lippiae[r] veniens inmensam illius perfidi populi multitudinem velut devotam ac[s] supplicem[2], et quam erroris sui paeniteret[t], veniam poscentem invenit. Cui cum et misericorditer ignovisset et eos, qui se christianos fieri velle adfirmabant[u], baptizari fecisset, datis et acceptis pro fide servanda fraudulentis eorundem promissionibus, obsidibus quoque, quos imperaverat, receptis[3], Eresburgo[v] castro, quod dirutum erat, restaurato alioque castello super Lippiam[w] constructo[x] et in utroque non mo-

E. 1. 2. 3. (4. 5.) 6. 7. (8.)
m) lipiam 1. 7; libiam 2. n) usque ad l. fl. 6. 7. o) allata 3. 6. 7. p) saxoniam 2. q) conabantur 3. 5. r) ubi lyppia nascitur 8. s) et suppl. ac 3. t) penit. 1. 2. 7; *deest* 3. 4; poen. 5. u) affirm. 3. 6. 7. v) aeresb. 1. 2. 3; eresburg 8. w) quem lyppia diximus 8. x) exstructo 3. 5.

1) *Cf. infra* 820: ad destinata loca pervenit *(D.)*. 2) *Vita Karoli* 7: supplices regi se dediderunt, . . . obsides, qui imperabantur, . . dederunt. 3) *Haec non ad fontem Lippiae, sed prope castrum novum tunc aedificatum evenisse in annalibus integris legitur; cf. Abel-Simson* 263. *n.* 2.

duorum scutorum colore rubeo flammantes et agitantes supra ipsam ecclesiam[h]. Et cum hoc signum vidissent pagani, qui aforis erant, statim confusi sunt et magno timore perterriti coeperunt[i] fugere ad castra, et omnis multitudo eorum in pavore concussi fugam[k] arrepti[l] alii ab aliis se ab[m] invicem interficiebant. Qui enim retro propter pavorem aliquam[n] respiciebant, infigebant[o] se lanceis eorum, qui ante illos fugiebant[p] et in humeris portabant, et alii diversis ictibus inter se sunt perpessi[q] et divina ultione iudicati. Et quantum super eos Dei virtus propter salutem christianorum operata est, nullus narrare potest; attamen quantum illi plus pavore perterriti fuerunt, tanto magis christiani confortati omnipotentem Deum laudaverunt, qui dignatus est suam[r] manifestare potentiam super servos suos.] Et inde fugam arripientes Saxones, persecuti sunt eos Franci interficientes illos usque ad flumen Lippiam[s. 1], castro salvato; et cum victoria reversi sunt Franci.

Et cum pervenisset domnus Carolus[t] rex Wormatiam[u], et omnes istas causas audiens, coniunxit synodum[v] ad eandem civitatem. Et ibi placitum publicum[w] tenens, et consilio[x] facto cum Dei adiutorio sub celeritate[y] et nimia festinatione Saxonum caesas[z] seu firmitates subito introivit. Et Saxones perterriti omnes ad locum, ubi Lippia consurgit[2], venientes ex omni parte et reddiderunt patriam per wadium[a] omnes manibus eorum et spoponderunt se esse christianos et sub dicione[b] domni Caroli[c] regis et[d] Francorum subdiderunt. Et[e] tunc domnus[f] Carolus[c] rex una[g] cum Francis reaedificavit Eresburgum[h] *A. Laur.* castrum denuo[e] et alium[i] castrum[3] super Lippiam, ibique venientes Saxones una cum uxoribus et infantibus innumerabilis multitudo baptizati sunt et obsides, quantos iam-

A 1. *B* (2.) 4. (5.) *C* 1. 2. 3. *D* 1. (2.) 3.

h) aeccl. *B* 4. *C* 3. *D* 3. i) ceperunt *C* 3; cęperunt *D* 3. k) fuga *C* 1. 2. *D* 1. l) arripientes *C* 3; arepti *D* 3. m) *deest C. D* 3. n) aliquem *D* 1; *deest D* 3. o) infiebant *C* 2; infligebant *D* 3. p) fugebant *C* 2. *D* 1. q) percussi *D* 1. r) se *corr.* suam *B* 4; se *C* 1. 2. s) lippa *semper B* 2. t) kar. *etiam B* 4. u) uuarmāciam *B* 4; uuarmatiam *B* 5. *D* 1. v) sinodum *C* 1. *D* 1. 3. w) puplicum *C* 3. *D* 3. x) concilio *A* 1. y) cel. et *desunt D* 3. z) caesas seu *desunt A* 1. a) VVaidium *A* 1; uuadimonium *C* 3; uadium *D* 3. b) ditione *B* 4. *C*. c) kar. *etiam B* 4. d) et fr. *desunt D* 3. e) *deest A* 1. *D* 3. f) d. C. *desunt C* 3. g) una cum *desunt B* 4. h) heresburgh *B* 2; aeresburgum *B* 4. *C* 1. 2. *D* 1. 3; Eresburg *B* 5; heresburgum *C* 3. i) aliud *A* 1. *B* 2. 5. *D* 1.

1) *Lippe.* 2) *Lippspringe.* 3) *Ann. Laureshamenses (Mosellani)* 776: et conversi sunt Saxones ad fidem Christi, et baptizata est eorum multitudo innumera. Et aedificavit civitatem super fluvio Lippiae, que appellatur Karlesburg.

odgaudoque[g], qui regnum adfectabat[h], interfecto, civitatibus quoque, quae ad eum defecerant, sine dilatione receptis et in eis Francorum comitibus constitutis eadem, qua venerat, velocitate reversus est.

Cui vix Alpes transgresso occurrerunt, qui[i] nuntiarent, Eresburgum[k] castrum a Saxonibus expugnatum ac praesidium Francorum, quod in eo posuerat, expulsum; Sigiburgum aliud castellum oppugnatum quidem, sed non captum, eo quod hi[l], qui in eo causa praesidii fuerant

*p. 157. constituti, facta eruptione *incautos atque obpugnationi

E 1. 2. 3. (4. 5.) 6. 7. (8.)
g) hyuodg. 3; ruotg. 6; ruodg. 7. h) affect. 3. 6. 7. i) ei qui 6. 7. k) aeresb. 1. 2; eresburg 8. l) hii 1. 2. 3. 7.

1) *Ann. Fuld.* (= *Sith.*) 776: In Saxonia Eresburgum castrum Saxonibus redditum, Sigiburgum ab eis (a Saxonibus *Sith.*) obsessum, sed non expugnatum.

gaudus[d] occisus est, et supradictus domnus[e] Carolus rex Apr. 14. ad[f] Tarvisium[g. 1] civitatem pascha celebravit[h], et captas civitates[i] Foroiulem[k. 2], Tarvisium[l] cum reliquis civitatibus, quae rebellatae fuerant[m]; et disposuit omnes per Francos et iterum cum prosperitate et victoria reversus est in Franciam[n].

Tunc nuntius[o] veniens, qui[p] dixit Saxones rebellatos[q] et omnes obsides suos dulgtos[r] et sacramenta rupta et Eresburgum[s] castrum per mala ingenia et iniqua placita Francos exinde suadentes exiendo[t]; sic Eresburgum[u] a Francis derelictum, muros et opera destruxerunt[v]. Inde[w] pergentes voluerunt de Sigiburgi[x] similiter facere[y], auxiliante Domino Francis eis viriliter repugnantibus nihil praevaluerunt. [Dum[z] enim per placita eos, qui in*fra ipsum castrum custodes erant, inludere non po- *p. 156. tuissent, sicut fecerunt alios, qui in alium[a] castellum fuerant, coeperunt[b] pugnas et machinas praeparare, qualiter per virtutem potuissent illum[c] capere; et Deo volente petrarias, quas praeparaverunt, plus illis damnum[d] fecerunt quam illis, qui infra castrum residebant. Cum enim vidissent, quod eis non proficeret, praeparaverunt etiam clidas[e] ad debellandum per virtutem ipsum castellum. Sed Dei virtus, sicut iustum est, superavit illorum virtutem, et quadam die, cum bellum praeparassent adversus christianos, qui in ipso castro residebant, apparuit manifeste gloria Dei supra domum ecclesiae[f], quae est infra ipsum castrum, videntibus multis[g] tam aforis quam etiam et deintus, ex quibus multi manent usque adhuc; et dicunt vidisse instar

A 1. *B* (2.) 4. (5.) *C* 1. 2. 3. *D* 1. (2.) 3.

d) Hruodgandus *A* 1; rotgaudus *B* 2; rodgald *B* 4; Hrotgaudus *B* 5; rodg. *D* 1; hruodg. *D* 2. e) supr. d. *desunt* *A* 1. *C* 3. *D* 3. f) apud *A* 1. g) tarauisium *B* 4; Tarvvisium *B* 5; taruisum *C* 1. 2; tarauuisium *C* 3. h) caelebr. *C* 1. *D* 1. i) captis ciuitate *A* 1. k) Foro Iulii *A* 1. l) Taruisio *A* 1; tarauisium *B* 4; taruuisium *C* 3. m) rebellarant *A* 1; rebellate erant *D* 3. n) frantiam *C* 1. 2. o) nuncius *A* 1. *B* 4. 5. *C* 1. p) *deest* *A* 1. q) rebellare *A* 1; rebellantes *B* 4; rebelles esse *B* 5; rebellasse *D* 1. r) dulgtos et *desunt* *A* 1; tultos *C* 3; dultos *D* 3. s) heresburgh *B* 2; heresburgum *B* 4. *C* 3; Eresburg *B* 5; aeresburgum *C* 1. *D* 1. 3. t) suadendo exire ab ipsis Francis *A* 1; suadentibus exinde exire francos *C* 3. u) aeresburgum *C* 1. 2. *D* 1. 3; heresburgo *C* 3. v) destruxerunt. Dum — seruos suos. et pergentes — praeualuerunt *B* 4; *similiter* *B* 2. w) inde. Dum — seruos suos pergentes. Voluerunt — praeualuerunt *D*. x) de Sigiburgo *A* 1; desuburgh *B* 2; Segeburg *B* 5; desiburgi *C* 1. 2; de sygiburgi castello *C* 3. y) facere. Dum — seruos suos. auxiliante — praeualuerunt *C*. z) Dum — seruos suos *desunt* *A* 1. *B* 5. *D* 2; *additamentum hoc videtur fuisse ab ipso auctore margini appositum; quod huc pertinere apparet, etsi in nullo codice ad hunc locum refertur.* a) sicut alios iam seduxerant *C* 3; aliud *D* 1; in alio castello *D* 3. b) cęperunt *C* 3. *D* 3. c) illam *C*; illud *D*. d) damnum — illis *desunt* *B* 4; dampnum *C* 3; damni *D* 3. e) clydas *C* 3. f) aeccl. *B* 4. *C* 3; supra basilicam *D* 3. g) cunctis *C* 2; illis *D* 1.

1) *Treviso.* 2) *Forum Iulii, Friaul, nunc Cividale del Friuli.*

cum omnibus Ostfalais ei occurrens et obsides, quos rex imperaverat, dedit et sacramentum fidelitatis iuravit. Inde regresso, cum in pagum, qui Bucki[i] vocatur, pervenisset, Angrarii[k] cum suis primoribus occurrerunt et sicut Ostfalai[l], iuxta quod imperaverat, obsides ac sacramenta dederunt[m].

Interea pars exercitus, quam ad Wisuram dimisit, in eo[n] loco, qui Hlidbekio[o] vocatur, castris positis incaute se agendo Saxonum fraude circumventa atque decepta est. Nam cum pabulatores Francorum circa nonam diei horam reverterentur in castra, Saxones eis, quasi et ipsi eorum socii essent[p], sese miscuerunt ac sic Francorum castra ingressi sunt; dormientesque ac semisomnos[1] adorti[q] non modicam incautae multitudinis caedem fecisse dicuntur. Sed vigilantium ac viriliter resistentium virtute repulsi castris[r] excesserunt et ex pacto, quod inter eos in[s] tali necessitate[2] fieri poterat, discesserunt. Quod cum regi fuisset adlatum, quanta potuit celeritate adcurrens[t] fugientium terga insecutus[u] magnam[3] ex eis prostravit[v] multitudinem; et tum demum Westfalaorum[w] obsidibus acceptis ad hiemandum in Franciam[x] revertitur.

776.

DCCLXXVI. Regi domum revertenti nuntiatur, Hruodgaudum[a] Langobardum[b], quem ipse[c] Foroiuliensibus[d] ducem dederat, in[4] Italia res[5] novas moliri et iam conplures ad eum civitates defecisse. Ad quos motus comprimendos[6] cum sibi festinandum iudicaret, strenuissimum[e] quemque[f] suorum secum ducens raptim Italiam proficiscitur[7]; Hru-

E 1. 3. (4. 5.) 6. 7. (8.)

i) buchi 3. 7; bukki 8. k) ungarii 3. 4. 5; angarii 6. 7; angariorum 8. l) ostfalagi 7. m) obs. dederunt ac sacr. iurauerunt 3. n) *deest* 3.5. o) hudbeki 1.3.5.6; hudbechi 7; hlidbeki 8. p) s. essent eorum 3. 5. q) adgressi 3 *(non 5)*. r) tris excesserunt *post lacunam rursus incipit* 2. s) ex 3. t) occurrens 3.5; acc. 6.7. u) insequutus 1. 2. v) prostr. ex eis magnam 3. w) uuestfalorum 1. 2. 3. 6. 7; ad uuestfalhos 8. x) francia 1; frantia 2.

776. a) hyuodgaudum 3; ruodgaudum 6; Hrodgaudum 7. 8. b) langobardorum 2; longobardum 6; longobardorum 7. c) *deest* 3. 4. 5. d) foroiusiens. *corr.* forouiniens. 7; foroiulensibus 8. e) strenissimum 1. 2; strenuuiss. 6. 7. f) quendam 6. 7.

1) *Cf. Tac. Ann. I,* 51: qui semisomnos . . . ceciderant *(M.)*. 2) *Liv. XXIII,* 36: in tali necessitate *(M.); diversae hominum doctorum de hac pugna sententiae colliguntur apud Abel-Simson p.* 230 *sq. n.* 3. *Mihi Saxones in maiore necessitate videntur fuisse.* 3) *Ann. Fuld.* 775: maxima eorum multitudine interfecta. 4) *Ann. Fuld. (= Sith.)* 775: Hruodg. Lang. in Italia regnum adfectat. 5) *Vita Karoli* 6: Hruodgausum . . . res novas molientem. 6) *Eadem verba infra ad a.* 817. *usitantur (M.).* 7) *Ann. Fuld. (= Sith.)* 776: Carlus contra Hruodgaudum in Italiam profectus eundem interficit.